

ПРИМЕНА ПОЛИТИКЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ЕКОЛОШКОГ ПРАВА И УПРАВЉАЊЕ ПРОЦЕНОМ ЕКОЛОШКОГ РИЗИКА

Јелена Јовичић¹ и Саша Т. Бакрач²

¹Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу, Република Србија

²Војногеографски институт, Београд, Република Србија

Сажетак: У раду се даје уопштен приказ политике заштите животне средине у Европској Унији, национална регулатива или развоја еколошког права у Републици Србији и методологија процене еколошког ризика. Иако су наведене области засебно посматране, радом се жели скренути пажња на обједињеност процеса управљања заштитом животне средине. Тако, процена еколошког ризика није могућа без адекватне правне легислативе, нити је примена еколошког права сама по себи довољна за успешну заштиту животне средине.

Кључне речи: еколошко право, управљање еколошким ризиком, заштита животне средине.

Scientific paper

APPLICATION OF THE ENVIRONMENT PROTECTION POLICY AND THE ENVIRONMENTAL LAW AND THE MANAGEMENT OF ENVIRONMENTAL RISK ASSESSMENT

Jelena Jovičić¹ and Saša T. Bakrač²

¹Faculty of Law, University of Kragujevac, Republic of Serbia

²Military-geographical Institute Belgrade, Republic of Serbia

Abstract: The paper provides a general outline of the Environment protection policy in the European Union as well as the national regulations and development of environmental law in Republic of Serbia, and the methodology of environmental risk assessment.

Although those fields are discussed separately, the paper aims at paying attention to the need to unify all the processes regarding the environment protection management. Therefore, it is not possible to perform the environmental risk assessment without the adequate legal regulations nor is the environmental law application sufficient in order to successfully protect the environment.

Key words: environmental law, environmental risk management, environment protection.

УВОД

Према досадашњим разматрањима постоје различити нормативни оквири еколошког права и приступи у моделовању управљањем еколошким ризицима, али се схватања и методологија поступка углавном

INTRODUCTION

According to the recent studies, there have been different normative frames of the environmental law and various approaches to modeling the management of ecological risks. On the other hand, the idea and methodology

своде на заједнички циљ, а то је: како смањити постојеће или избећи потенцијалне ризике.

Правно регулисање питања заштите животне средине настало је са појавом еколошког права. Полазећи од тога да животна средина представља основу квалитета живота садашњих и будућих генерација, приоритетни еколошки циљ је контролисање климатских промена, заштита биодиверзитета, смањење утицаја загађења на здравље становништва, и ефикасније коришћење природних ресурса. С тога, животна средина и питање њене заштите јесу глобални феномен. Међутим, тиме се није умањио значај регионалног и локалног регулисања, када се ради о заштити животне средине (Сепи, 2005, стр. 23).

Еколошки правни систем је широка концепција која предвиђа систем еколошких права. Посматрано са аспекта њихове генезе, право животне средине несумњиво припада трећој генерацији права или правима солидарности. Међутим, могу се срести и схватања према којима ово право представља “микс” грађанских, политичких и економских права. Наиме, правно регулисање заштите животне средине треба у себи да помири одређене противуречности између економије, политике, етике, учешћа јавности у одлучивању о еколошким питањима. Ипак, право на животну средину је право садашње генерације али њено очување и заштита је од пресудног значаја и за будуће генерације.

Што се тиче еколошких ризика у животној средини постоји вишеструк приступ управљању. Треба имати у виду да и спровођењем адекватног управљања овим процесима не обезбеђује се гаранције да се могу избећи ризици, као и да ће се процена успешно спровести. Међутим, сврха је да се смањи вероватноћа појаве ризика а посебно да се смање нежељене последице по животну средину (Вуруна, Бакрач, Љешевић и Милановић, 2012).

Методологија процене еколошког ризика, у садашњим оквирима, развијена је на завидном теоријском и практичном нивоу. Ту, пре свега, предњаче три концепта: *европски*,

of the procedure mostly come down to the same goal, which is – how to minimize the existing and avoid the potential risks.

The matter of legal regulations regarding environment protection appeared along with the rise of environmental law. Taking into account the fact that environment is the basis of life quality of both present and future generations, the environmental priority is to control the climate changes, protect the biodiversity, decrease the pollution impact on human health, and use the natural resources more efficiently. Thus, the environment and its protection are a global phenomenon. Nevertheless, that does not decrease the significance of both regional and local regulations with reference to environment protection (Сепи, 2005, pp. 23).

The environmental legal system is a wide concept that covers a whole range of environmental laws. From the aspect of its genesis, the environmental law is undoubtedly a third generation of law, i.e. solidarity law. Still, there are some opinions that this law is a ‘mixture’ of civil, political, and economic laws. Namely, the legal regulations referring to environment protection should comprise certain contradictions among the economy, politics, ethics, and public participation in ecological decision making. But the right to the environment is the right of the present and future generations to preserve and protect it.

As for the environmental risk, there are multiple approaches to its management. We should bear in mind that the adequate application of the process does not necessarily guarantee that the risks would be avoided and that the assessment would be successful. However, the point is to minimize the risks probability and decrease the consequences that might affect the environment (Вуруна, Бакрач, Љешевић and Милановић, 2012).

Nowadays, the methodology of environmental risk assessment is highly developed both practically and theoretically. There are the three leading concepts – *European, American, and Canadian*. These

амерички и канадски. Тражену научност поступка процене, код сва три концепта, обезбеђује се, између осталог, ослоном и на постојеће правну легислативу. Посебно је важно истаћи да процеси процене од самог почетка, о било којем проблему да се ради, предвиђају активно учешће еколошког права.

entire concepts provide the scientific approach by relying on the existing legal procedures. It is crucial to say that the assessment processes, no matter what the problem is, assume the active inclusion of the environmental law.

ПОЛИТИКА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ЕУ

Политика заштите животне средине, какву данас познајемо, релативно је нова политика ЕУ. Наиме, у тренутку стварања Европске економске заједнице и доношења Римског уговора о питањима заштите животне средине није се расправљало. Животна средина не помиње се у Римском уговору. Такво стање у погледу нормативног регулисања овог питања остаје све до 1972. године, када је представљен први у низу акционих програма у области заштите животне средине. Садржај акционих програма предвиђа развој политике ЕУ у овој области, укључујући и развој питања надлежности у домену заштите животне средине.

Јединствени европски акт од 1989. означава почетак значајније улоге животне средине у утврђивању европских политика њене заштите (Јанг, 2012, стр. 14). Главна новина је постављање принципа по коме се приликом доношења прописа који су део правних тековина Заједнице, заштита животне средине мора узети у обзир. Овде су значајни уговори из Мадрихта (1992) и Амстердама (1997), који одрживи развој постављају као један од најважнијих циљева ЕУ. Посебно је значајна Рио Декларација УН о животној средини. Она указује на потребу да се структура и динамика људских делатности мора прилагодити структури и динамици животне средине, тако да се задовољењем потреба садашњих генерација људи не угрожава право и могућност будућих генерација на повољне услове живота (Организација Уједињених нација, 1992).

EU POLICY OF ENVIRONMENTAL PROTECTION

The environment protection policy as we know it is a rather new EU policy. Namely, at the moment of EEC formation and adoption of the Rome Convention, the issues of environment were not discussed whatsoever (the Rome Convention does not mention the environment). Such a state of matter had remained until 1972 as the first action plan on environment was presented. The action plans and programs encompass the development of EU environment policies, including the matter of jurisdiction in the field.

A unique European act from 1989 marked the increase of the role that the environment holds in setting European policies (Janг, 2012, pp. 14). The best novelty was setting the principles according to which environment should be taken into account when it came to adopting legal regulations of EEC. The most important are the Maastricht contract (1992) and the Amsterdam contract (1997), which both set the sustainable development as one of the most relevant goals of EU (including the Rio UN Declaration on Environment). The Rio Declaration stressed the necessity to adjust the human dynamics and structure to the environment dynamics and structure so as to meet the needs of present generations without jeopardizing options of the future ones (OUN, 1992).

Promoting the 'sustainable development' concept, the Rio Conference also adopted the *Agenda 21*, i.e. a global action plan for sustainable development in the 21st century. The *Agenda 21* was signed by 173 countries, including Serbia (OUN, 2002).

Промовишући концепт “одрживог развоја”, на конференцији у Рио де Жанеиру усвојена је и *Агенда 21*, тј. глобални акциони план одрживог развоја за 21. век. Потписнице *Агенде 21* су 173 државе, укључујући и Србију (Организација Уједињених нација, 2002).

Према овом документу, свака локална власт треба да уђе у дијалог са својим грађанима и локалним организацијама и предузећима и да усвоји локалну Агенду 21. Овде се ради о томе да се настоји питање еколошке свести и уопште заштите животне средине свести на ниво најситнијих организација и на крају појединца. Децентрализацијом система еколошке заштите животне средине, према ставу ове Агенде 21, треба повећати улогу локалне контроле проблема животне средине.

С друге стране, према одредбама Лисабонског уговора (2007) заштита животне средине и одрживи развој је једна од кључних циљева ЕУ. Тако, како би се осигурала доследност са овим уговором ЕУ је крајем 2010. донела значајан број директива из ове области.

НАЦИОНАЛНА РЕГУЛАТИВА ИЛИ РАЗВОЈ ЕКОЛОШКОГ ПРАВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Развој еколошког права у Србији немогуће је анализирати без проучавања правних аката и њихових нормативних решења у погледу питања заштите животне средине. Овде најпре треба поћи од Устава, јер је у одредбама члана 74. Устава Републике Србије, начелно дефинисано право свакога на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању (Устав Републике Србије). Даљи нормативни аспект уређења права на животну средину посматра се кроз законске акте из ове области. Међу њима значајан је Закон о заштити природе усвојен 12. маја 2009. године. Одредбе овог закона односе се на утврђивање и процену стања, појава и процеса у природи и пределу, заштиту природних добара, успостављање

According to this document, each local authority should discuss with its citizens and local institutions and organizations and adopt Agenda 21. Here, they were trying to make local organizations and individuals more aware of the environment protection. Decentralization of the environment protection system, according to Agenda 21, should increase the role of local control over the environmental issues.

On the other hand, according to the Lisbon contract (2007), the environment protection and the sustainable development are the key goals of EU. Hence, in order to assure the compliance with this document, EU adopted many directives within the field in 2010.

NATIONAL REGULATIONS OR THE ENVIRONMENTAL LAW DEVELOPMENT IN REPUBLIC OF SERBIA

The development of the environmental law in Serbia is impossible to analyze without paying attention to legal acts and norms referring to environment protection. We should start from the Constitution because in Article 74 of the Serbian Constitution, there is a definition of the right that each individual has to a healthy environment and timely information on its condition (Constitution of Republic of Serbia). Other normative acts regarding the field are considered through the current laws, so there is a relevant Law on environment protection adopted on May 12, 2009. This Law refers to the assessment of condition, phenomena, and processes in nature, the protection of natural goods, and the application of measures to protect the

система праћења природних вредности и заштићених природних добара, као и спровођење мера заштите природе и предела.

Као основне разлоге за доношење закона предлагач је навео потребу за заштитом, очувањем и унапређењем биолошке, геолошке и преоне разноврсности, усклађивање људских активности, програма, као и пројеката са одрживим коришћењем обновљивих и необновљивих природних вредности и ресурса.

Питања заштите, очувања природе и њене биолошке и преоне разноврсности до доношења овог закона била су уређена Законом о заштити животне средине, али само начелно. Како је заштита природе једна од основних области у заштити животне средине и како се константно погоршава стање природних станишта и угрожавају бројне врсте дивље флоре и фауне, јавила се потреба за доношењем закона који би оба питања уредио детаљно и свеобухватно.

Овде је значајно и питање усаглашавања закона са међународним прописима. Наиме, предложена законска решења су израз усклађивања са међународним обавезама које произилазе из ратификованих међународних уговора у области заштите животне средине. Полазећи од чињенице да правне тековине ЕУ садрже више од двеста кључних правних аката који покривају еколошко законодавство, мисли се на заштиту природе, квалитет ваздуха, воде, контролу индустријског загађења, климатске промене, заштита од буке и цивилна заштита итд. С тога, један од кључних изазова наше законодавне активности јесте и хармонизација законодавства у овој области. Тако је систем заштите животне средине постављен у многим стратешким документима, као што су: Национална стратегија приступања Србије ЕУ, Стратегија управљања отпадом, Водопривредна основа Србије, Предлог националног програма заштите животне средине и друго.

Србија је током 2009. године донела сет законских аката у области заштите животне средине (Збирка еколошких закона). У

environment and nature.

The main reasons for adopting this Law were the need to protect, preserve, and improve the biological, geological, and scenery diversity, the harmonization of human activities and programs with the sustainable usage of renewable and non-renewable natural resources.

The matters of environment protection and preservation and its biological and scenery diversity had been regulated by the Law on environment protection up until the adoption of this new law. The nature protection being one of the principle fields within environment protection and the conditions being ever worse putting in danger many flora and fauna species, there was a strong need to adopt a law that would regulate these problems in details.

Then, there is the importance of harmonizing the law with the international regulations. Namely, the proposed legal solutions resulted from the harmonization with the international duties that were mandatory due to having signed some international contracts within the field of environment. The EU legal heritage encompasses more than 200 key legal acts covering the environment, air quality, protection, water quality, industrial pollution, climate changes, civilian protection, and noise protection. Therefore, one of the major challenges of the modern legislation is the harmonization of the law covering this branch. The system of environment protection is a part of many strategic documents such as – Serbian National Strategy to EU Accession, Strategy of Waste Management, Serbian Water Management, and Proposal of National Plan for Environment Protection, etc.

In 2009, Serbia adopted a set of laws within the field of environment protection (Collection of environment laws). In this branch, our country is undoubtedly getting closer and closer to EU. The environmental issues are becoming the ground for political and social discussion of every community. Thus the application and transport of European legislations into our local ones is

том погледу, приближавање наше државе еколошким вредностима ЕУ је неспорно. Еколошка питања постају данас основна политичка али и културна питања сваког друштва. Тако, транспортовање европских у домаће законодавство не подразумева само пуко преписивање законских аката, већ и механизме за њихову успешну имплементацију и примену. Остали услови, поред законодавног, у области животне средине односе се и на јачање административних и људских капацитета за стратешко планирање у области животне средине, различите врсте дозвола, инспекцију, мониторинг чинилаца животне средине, као и управљање пројектима.

Како би се животна средина средила неопходно је заједничко суочавање са еколошким изазовима. Тако, један део еколошких изазова односи се на проблеме са којима се суочавају савремена друштва и који имају глобални карактер. Њихово решавање захтева темељну анализу на међународном плану, кроз сарадњу са свим државама око питања као што су климатске промене и глобално загревање, оштећења озонског омотача и генетски инжењеринг. Осим тога, битан је и регионални ниво сарадње на простору Западног Балкана, јер се многи проблеми заштите могу лакше и целовитије решавати ако се сарађује са суседима. То народчито важи за заштиту водотока и речних сливова река које протичу кроз две или више земаља региона, као и заштиту у погледу аерозагађења, радиоактивног зрачења у случају несрећа на нуклеарним постројењима и друго.

Значајно је и унапређење еколошке свести на нивоу државе. Ово се односи како на конципирање свеобухватног система заштите животне средине, тако и на подизање капацитета државе за формулисање и вођење квалитетне еколошке политике, као и на стварање повољнијих услова за њену реализацију. Иако постоји мноштво прописа којима се директно или индиректно уређује област заштите животне средине, њихова

not only the copying of legal acts but also forming the mechanisms that would help implement them adequately. Besides the legislations, there are other conditions for a successful environment management and these refer to the administrative and staff capacities for strategic planning, different licenses, inspections, monitoring, and project management.

In order to arrange the environment it is necessary to jointly face the ecological challenges. Thus, one of the ecological challenges refers to the global problems facing the modern communities. Their solutions call for a thorough international analysis through cooperation with other countries on the issues such as climate changes and global warming, ozone damages, and genetic engineering. Besides, the West Balkans needs a regional cooperation because many problems are easier to solve if one collaborates with the neighbors. This especially regards water and river protection, covering more than one country's territory, as well as air pollution, radioactive emission in cases of nuclear plant accidents, etc.

The improvement of ecological awareness is also important to advance on the state level. This passes on to the concepts of the total environment protection system, the country's capacities for formulating and managing a high-quality environment policy and its application, which is still unsatisfactory. Apart from the necessity to strengthen the legal regulations in the field of environment, it is crucial to set stronger connection and cooperation between the state, economy, and market on one side and the people and civilian community on the other, all that in order to protect and preserve the ecological resources and potentials.

примењивост је на незадовољавајућем нивоу. Осим потребе за јачањем законодавне регулативе у еколошкој области, неопходно је и успостављање чвршће и одговорније везе и сарадње коју чине држава, економија и тржиште, и на другој страни грађани и цивилно друштво, а све зарад заштите и очувања еколошких ресурса и потенцијала.

МЕТОДОЛОГИЈА ПРОЦЕНЕ ЕКОЛОШКОГ РИЗИКА – ЕВРОПСКИ МОДЕЛ (КОНЦЕПТ)

Да би се разумело шта се подразумева под проценом еколошког ризика, користећи се европском методологијом, важно је упознати се са концептима два појма: *хазарда* и *ризика* (Бакрач, 2012). Према датој методологији ови појмови имају различита значења и нису заменљиви. За њих се користе следеће дефиниције:

- *Хазард* је инхерентни (битан) потенцијал да нешто нанесе штету. Хазарди могу да садрже материје, машине, облике енергије, односно токове који се врше изван процеса рада.

- *Ризик* је вероватноћа да ће се штета заиста догодити у току рада или ће се тако нешто догодити након излагања опасности.

$$\text{Ризик} = \text{Хазард} \times \text{Излагање}$$

Ова методологија претпоставља да је животна средина физичко окружење које је заједничко свима, укључујући: ваздух, воду, земљиште, биљке и животиње. Према томе, процена еколошког ризика покрива ризик на све екосистеме, укључујући и човека, изложеног на, или под утицајем, тих медија. Процена еколошког ризика не покрива ризике на појединце или јавност у целини од потрошачких производа или изложености на радном месту, где се примењују други приступи (посебни закони и сл.).

METHODOLOGY OF ENVIRONMENTAL RISK ASSESSMENT – THE EUROPEAN MODEL (CONCEPT)

In order to understand what the environmental risk assessment refers to in the words of European methodology, it is crucial to meet the concepts of the two terms, i.e. *hazard* and *risk* (Бакрач, 2012). According to the given methodology, these terms are mutually exclusive and have different meanings. The following definitions are used for each:

Hazard is an inherent (relevant) potential of some phenomenon to cause damage. Hazards may contain matter, machines, sources of energy, i.e. the actions that appear outside of the work process.

Risk is a probability that damage will appear during the course of work or it will happen after the exposure to danger.

$$\text{Risk} = \text{Hazard} \times \text{Exposure}$$

This methodology assumes that environment is a physical surrounding that all people have in common, including – water, air, soil, flora, and fauna. Therefore, the environmental risk assessment covers risk for all ecosystems, including man. The environmental risk assessment does not refer to the individual or public risk regarding consumer products or working site as there are other approaches applicable in those cases (special laws, etc.).

Европски концепт процене еколошког ризика садржи следеће фазе у спровођењу:

1. *Идентификација хазарда (опасности)*

То обично укључује идентификацију имовине или ситуација које би могле да доведу до акцидента. Овај корак је понекад такође познат као *формулација проблема*.

2. *Идентификација последица (ако дође до хазарда)*

Овај корак је понекад такође познат и као идентификација хазарда.

3. *Процена обима последица*

Ово може да укључи разматрања просторних и временских нивоа последице и време почетка последице. Када се разматрају хемикалије као стресори, овај корак се понекад може назвати извештај процене.

4. *Процена вероватноће последица*

Постоје три компоненте овог поступка: присуство хазарда, вероватноћа изложености рецептора на хазард (опасност) и вероватноћа штете настале услед изложености хазарду. Овај корак понекад може бити назван Процена изложености или последица - процена последица.

5. *Оцена ризика* (често се назива и карактеризација ризика или процена ризика).

Оцењивање значаја ризика је производ вероватноће хазарда који се дешава или се може десити и тежине последица (Таб. 1.).

У овом моделу путања између извора хазарда (на пример извор контаминације) и рецептора (нпр. одређени екосистем) је истрага. Путања је повезивање којом рецептор може да дође у контакт са извором (број путања често треба узимати у обзир).

The European concept of environmental risk assessment is applied through the following phases:

1. *Identification of hazard*

This includes the identification of property or a situation that might cause accidents. This phase is also known as the problem formulation.

2. *Identification of consequences (in cases of hazards)*

This phase is also known as the hazard identification.

3. *Assessment of consequence range*

This might include spatial and time levels of consequences and the time when the consequence appeared. When it comes to chemical-triggered situations, this phase is called assessment report.

4. *Assessment of consequence potential*

There are three components of the phase: the presence of hazard, probability of hazard-receptor exposure, and damage probability due to hazard exposure. This phase is sometimes called the assessment of exposure or consequences – the consequence assessment.

5. *Risk evaluation (often referred to as characterization of risk or risk assessment)*

The risk assessment is a product of hazard probability (happening or potential) and the strength of the consequences. The European concept is often used to assess the environmental risk as a model for problem solving (the source-path-receptor distribution of triggers) (Tab. 1).

In this model, the path between the hazard source (for instance, contamination) and the receptors (e.g. a certain ecosystem) is an investigation. The path actually connects the receptor and the source (the number of paths should often be taken into account).

Таб. 1. *Распрострањање стресора на линији извор - путања – рецептор*
Tab. 1. *The source-path-receptor distribution of triggers*

Пример извора/Examples of sources	Пример путање од извора до рецептора/Example of path between the source and receptor	Пример рецептора/ Example of receptor
<ul style="list-style-type: none"> - Контаминирано земљиште/Contaminated soil - Контаминирана вода/Contaminated water - Цурење из цистерни/Tank leak - Емисије из инд. процеса/Industrial emission 	<ul style="list-style-type: none"> - Ваздух/Air - Вода/Water - Земљиште/Soil - Ланци исхране/Food chains 	<ul style="list-style-type: none"> - Људи/Humans - Екосистеми/ Ecosystems - Животиње/Animals - Биљке/Plants

Ако не постоји путања онда и ризик не постоји. Ако постоји пут који повезује извор до рецептора онда последица овога је одређена. На пример, овај приступ се користио у процени контаминираног земљишта, али може се користити и у многим другим областима.

На крају процеса процене ризика, постојеће контроле треба да обезбеде даље мере које се морају користити за смањење или елиминисање идентификованих ризика. Завршна фаза процене је од значаја јер подразумева да се ризик разматра и постави у контексту еколошких стандарда и других критеријума дефинисаних законима или другим правилима каја имају добру праксу.

Количина труда потребна за процену неког ризика може увелико да варира, али је генерално пропорционална важности приоритета и сложености поступка процене. Тако процена ризика може се спроводити кроз више нивоа. На пример, релативно уобичајена и једноставна процена је заснована на приступу ризику преко тзв. ранг матрице (Таб. 2) имајући значења високог, средњег, ниског и врло ниског ризика, или могу се утврдити на различите начине, рецимо користећи описне и нумеричке скале, или често на основу стручног просуђивања. Када су ризици идентификовани, матрица

If there is no path then there is no risk. If there is a path between the source and receptor, then the consequence is determined. For instance, this approach was used in the contaminated soil assessment but can be used in other situations as well.

As the risk assessment process is finished, further measures must be provided that can be used in order to decrease or eliminate identified risks. The final phase of the assessment is important because it means that the risk is being considered within the context of ecological standards and other criteria defined by laws.

The amount of effort necessary to perform a risk assessment may vary, but generally it is proportional to the priority relevance and complexity of the assessment procedure. Thus, the risk assessment can be conducted at several levels. For instance, a common assessment is based on the risk approach through the so-called rank matrix (Tab. 2.) – being labeled as high, mean, or very low risk. Or different descriptive and measurement scales can be used with the help of expertise judgment. Once the risk is identified, the matrix is of a relative importance that can easily be determined, and the identified risk may be a priority when it comes to adopting certain strategy or risk management plans.

има релативну важност која се може лако утврдити, а идентификовани ризик може бити приоритетан у доношењу одговарајуће стратегије или плана управљања ризиком. Остали релативно једноставни приступи укључују коришћење тзв. табака-листа, при чему су описани наведени материјали, активности и сви потенцијални утицаји на околину.

Other rather simple approaches include the usage of so-called sheets that describe materials, activities, and all potential impacts on nature itself.

Таб. 2. Приказ ранг матрице за оцелу ризика
 Tab. 2 . Risk assessment rank matrix

Велики/High	Средњи ризик/ Mean risk	Средњи ризик/ Mean risk	Јак ризик/High risk	Јак ризик/High risk
Средњи/Mean	Слаб ризик/ Small risk	Средњи ризик/ Mean risk	Средњи ризик/ Mean risk	Јак ризик/High risk
Мали/Small	Слаб ризик/ Small risk	Слаб ризик/ Small risk	Средњи ризик/ Mean risk	Средњи ризик/ Mean risk
Веома мали/ Very small	Веома мали ризик/Very small risk	Слаб ризик/ Small risk	Слаб ризик/ Small risk	Средњи ризик/ Mean risk
	Веома мали/ Very small	Мали/Small	Средњи/Mean	Велики/High

ЗАКЉУЧАК

Успешна заштита животне средине, највећим делом, почива на квалитетној процени могућих и присутних ризика. Комплетност успешне заштите подразумева развијени и примењив еколошки правни систем. Другим речима, успешна заштита животне средине претставља изналажење начина да се у што већој мери смањи доношење штета по животну средину.

CONCLUSION

The successful environmental protection largely rests upon the quality assessment of current and potential risks. The complete protection entails a developed and applicable environmental legal system. In other words, a successful protection of the environment is finding a way to as much as possible decrease the damage done to the environment.

A right that an individual has on the

Право на животну средину за свој објекат има животну средину која се мора посматрати као правно аутономно добро, као универзална категорија. То је право које припада људима као основна вредност, јер као и сва друга жива бића, човек је од почетка свог постојања па до данас повезан са целокупном живом и неживом природом која га окружује.

Правна природа еколошког права није спорна. Иако су крајем друге половине двадесетог века постојале полемике око институционализације овог права и увођења у уставни каталог права, данас постоји више од сто држава које су својим уставима предвиделе ово право. Тако, ЕУ уводи у своју праксу концепт “одрживог развоја”, који указује да економски дугорочни развој није могућ без истовременог поштовања и заштите животне средине. У том погледу донешено је доста правних аката, како међународног тако и националног значаја, а које чине нормативни оквир за уређење еколошког права.

Управљање еколошким ризиком, у општем смислу те речи, претставља врло комплексан процес који обухвата: сакупљање, организовање, анализирање и презентовање научних и других информација, у циљу да буду што корисније у доношењу и спровођењу одлука које се тичу заштите и унапређења животне средине.

Процес процене еколошког ризика има свој установљени ток који започиње са процесом планирања и формулисања постављеног проблема, иде преко фазе анализе и завршава се доношењем закључних тачака са карактеризацијом (описом) ризика.

Може се закључити да процена еколошког ризика, као најважнија фаза процеса управљања еколошким ризицима, није могућа без правне подршке. За сваки – конкретан случај процене, од планирања до завршног извештаја, представљена методологија захтева присуство правно дефинисане легистативе. Због тога је потребно познавати и развијати, како на националном тако и на општем нивоу, и једну и другу област.

environment is a universal category and it should be considered as an autonomous legal goods. It is the right that all people have because, like other living creatures, ever since the beginnings of time, humans have been tightly connected with the both living and artificial nature that surrounds them.

The legal nature of environmental law is not debatable. Despite some discussions in the late 20th century about institutionalization of this law and its introduction in the constitutional law catalogue, nowadays there are more than 100 countries the constitution of which comprises this law. Hence, EU has been practically introducing the concept of ‘sustainable development’, showing that a long-term economic development is impossible without a simultaneous respect for the environment protection. Many legal acts have been adopted, both national and international, making the normative framework for harmonization of environmental law.

Generally, environmental risk management is a complex process that encompasses: gathering, organizing, analyzing, and presenting scientific and other information aiming at successful adoption and application of decisions regarding environment protection and improvement.

The process of environmental risk assessment is a determined procedure starting with planning and formulation of a problem, continuing with analyses, and ending with conclusion remarks that describe the risk whatsoever.

We may conclude that the environmental risk assessment, as the crucial phase of the environmental risk management process, is not attainable without the legal background. The methodology calls for the legally define legislation in case of each concrete assessment (from planning to the final report). Therefore, it is necessary to know and improve these branches on both national and international levels.

ЛИТЕРАТУРА/ BIBLIOGRAPHY

1. Бакрач, С. (2012). Процена еколошког ризика у функцији заштите животне средине. *Војнотехнички гласник број 4, година LX, октобар-децембар*. Београд
2. Вуруна, М., Бакрач, С., Љешевић, М., Милановић, М. (2012). *Заштита животне средине*. Београд: Медија центар одбрана, Војна академија
3. Јанг, Ј. (2012). *Увођење еколошких стандарда Европске Уније у привреду Србије*. Београд
4. Лилић, С. (2005). Заштита животне средине, локална самоуправа и локална Агенда 21. *Lex forum, бр. 5-8*. Београд
5. Сепи, Р. (2005). Локална самоуправа и њене објективне могућности за заштиту животне средине. *Lex forum, бр. 5-8*. Београд
6. Станојчић, Г. (2009). *Зборник еколошких закона*. Београд: Пословни биро
7. Уједињене нације (1992). *Декларација Уједињених нација о животној средини и одрживом развоју*. Рио де Жанеиро
8. Уједињене нације (2002). *Агенда 21. Конференцији Уједињених нација о заштити животне средине и одрживом развоју*. Рио де Жанеиро
9. *Устав Републике Србије*, Службени гласник бр. 98/06.